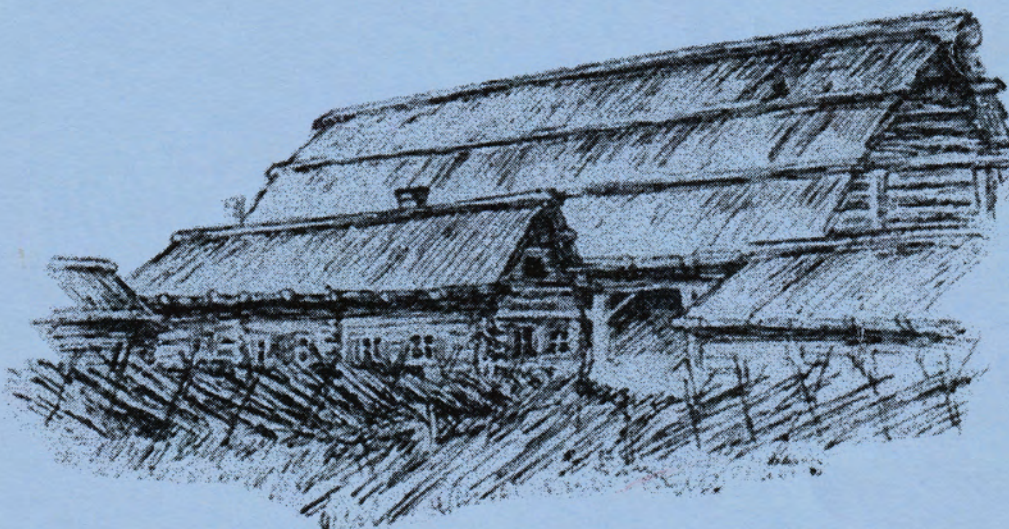

Paabolaiset

Paabolaisten sukuseura ry:n
jäsenlehti numero 27
toukokuu 2001

Lehden sisältö

		Sivu
Sukumme huomina	Rauno Paavolainen	3
Lisää 1600-luvun Paavolaisia?	Pentti Paavolainen	4
Tirttulan Pirtuli	Annikki Paavolainen	5
Turhan puukotuksen uhri	Annikki Paavolainen	11
Sukumme naisia Lotta-Svärd -järjestön riveissä	Annikki Paavolainen	12
Veljekset kauppiaina	Jaakko Paavolainen	14
Kirkonkylän Pietarin ja Marian ”kauppakartano”	Pentti Paavolainen	16
Paavolaisen Maria matamina	Helli Taponen	18
Syntymäkotini kauppiastalossa	Martti Paavolainen/Helli Taponen	19
Matka muistojen Karjalaan	Kalervo Paavolainen	20
Lapset ovat tärkeitä Etelä-Koreassa	Helkky Reijonen	24
Ihan tosi juttu	Maj-Liisa Paavolainen	25
Minne heidät on haudattu?	Maj-Liisa Paavolainen	26
Aino Strömberg on poissa	Outi Eskola	27
Sihteerin palsta	Eeva Sundberg	28
Johtokunta esittäytyy	Annikki Paavolainen	29
	Pekka Paavolainen	32
Johtokunnan jäsenten yhteystiedot		32
Sukulehden hakemisto 1972-2000	Pentti Paavolainen	34
Sukupähkinöitä	Pekka Paavolainen, Anneli Ilonen	39
Pentti Jalmarin sukutaulu	Pentti Kopperi, Pentti Paavolainen	40

Paabolaiset

Paavolaisten Sukuseura ry:n jäsenlehti numero 27 1/2001

Toimitus

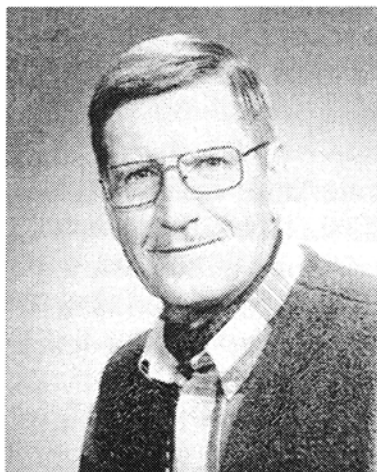
Päätoimittaja Pentti Paavolainen
 Toimitus Annikki Paavolainen
 Toimitussihteeri Anneli Ilonen
 Painopaikka Tampereen Yliopistopaino Oy
 Tuittulantie 300
 14700 HAUHO
 P.03-6544903
anneli.ilonen@mail.htk.fi

Muut toimituksen osoitteet löydät
 johtokunnan yhteystiedoista s. 34

ISSN 1457-9316

Kansi Paavolaisten kantatalo
 Vuottaalla 1850-luvulla

Hinta 20mk

Rauno Paavolainen

Sukuseuran huomina

Sukutukimusta harjoittavat ja harrastavat jäsenemme ovat löytäneet uusia viitteitä sukumme kantaisää Pietari Paavolaista edeltävistä sukulaisistamme. Näin sinnikäs takautuminen kohti suvun alkujuuria jatkuu. Historian tutkimus on antoisaa, kohde ei karkaa eikä muutu, tietomme vain kasvaa tutkimuksen avulla.

Ihmismieli tarvitsee alun ymmärtääkseen nykyisyyttä. Alullakin on syynsä, oma alkunsa. Biologit etsivät elämän alkua ja tähtitieteilijät puolestaan maapallon syntytapaa. Raamatun kirjoituksia valinneet ottivat mukaan luomiskertomuksen, heillekään ei kelvannut ajatus ikuisesta maailmasta. Kun fyysikoiden teoria Big Bang'istä, maailmankaikkeuden alkuräjäh-dyksestä tuli tunnetuksi, oli luontevaa kysyä, mitä oli ennen Big Bang'ia.

Kun esi-isät aikanaan kokoontuivat perustamaan sukuseuraamme, he tekivät sen patriarkaaliseen, siis isävaltaiseen maalaisyhteisöön. Siinä vaimo useimmin tuotiin oman äidin hallitsemaan talouteen ja siten miehen sukuun. Sukuseuran säännöistä voikin lukea, että he perustivat oikeastaan sukunimiseuran. Jos tarkoitus olisi ollut seurata esimerkiksi Pietari ja Maria Paavolaisesta lähtevää sukua, naisia syrjimättä, olisi sukuseuramme jäsenmäärä nykyisin varmaankin kaksinkertainen. Vaikka sukunimi oli seuramme tunnusmerkki ja siten tärkein ominaisuus, seura suojasi sen vasta 1960-luvulla.

Nykyisin sukututkimus on suosittu harrastus. Nykyajan apuvälineet tekevät sen helpommaksi kuin mitä ennen sotia syntynyt tutkijapolvi joutui kokemaan. Niinpä yhä useammalle tulee tarjolle suku, johon samaistua. Meillä jokaisellahan on kaksi läheistä sukua, isän ja äidin. Isovanhempien tasolta niitä löytyy jo neljä ja niin edelleen. Omalla teini-ikäisellä lapsenlapsellani on jo kuusitoista sukua oman isoisäni, siis sukuseuramme perustajien, ajalta. Samalla laskukaavalla voi todeta, että isoisäni geeniperimä, yhteinen perimämme, on lapsenlapsessani laimentunut runsaaseen kuuteen prosenttiin. Kun laskenta aloitetaan sukumme kantaparista Pietari ja Maria Paavolaisesta on tuloksena yksi tuhannesosa.

Historia ei karkaa, se on ja pysyy, kaikki sieltä löytyvä on jo tapahtunut. Meidän, jotka emme turvaa menneeseen, tehtävä on sopeutua nykyiseen ja tulevaan. Esimerkkinä tästä, seuramme johtokunta joutui ottamaan kantaa jäsenmaksun suuruuteen euroina. Rahan nimi on vähäinen pulma, muihin jo näkyvissä oleviin verrattuna. Uuden sukunimilain myötä nimen periytyminen on jo tahdonvaltainen asia, kunkin omasta mieltymyksestä riippuva. Kaksoisnimet mallia Mäkinen-Virtanen ovat tavallisia. Samaa sukupuolta olevien adoptointioikeudesta keskustellaan. Kun vanhassa yhteiskunnassa Amerikkaan tai Australiaan muuttaneet yksinkertaisesti unohdettiin, niin nykyisin vain mennään ja tullaan, matkalla voivat samalla ä ja ö kirjaimen pilkut kadota. Erilaisten kulttuurien kohtaamiset avioliitossa tuovat sukuunme myös uutta väriä. Seuramme ansioituneen esimiehen Reino Paavolaisen lapsenlapsenlapsi kantaa kansallispukunaan Etelä-Korean asua.

Minua huimaa, kun ajattelen mihin kaikkeen sukuseuramme on taivuttava tyydyttääkseen nuorempien polvien tarpeet. Lohduttaudun vakaumuksella, että kun nykyiset nuoret aikanaan kiinnostuvat suvustaan, he osaavat kaiken ja sopeutuvat aikansa vaatimuksiin, yhtä helposti kuin me tähän päivään. Heille muutos ja mullistus on elämää, he eivät ole muuta nähneetkään.

***

Pentti Paavolainen

Lisää 1600-luvun Paavolaisia?

Sukututkija Sirkka Karskela on tuotteliaana tutkijana julkaissut jälleen uuden teoksen, *Kivennavan Leskisten suku*. (435s, til. S Sukututk.S) Siinä hän esittelee suuren määrän kannakselaisia sukuja, jotka niveltvät hänen omaansa. - Paavolaisten ja Leskisten avioliittoja on useilta eri ajankohdilta ja eri sukuhaaroilta. Varhaisimmat 1700-luvulla, mutta nykyhetkessä eniten vaikuttavina Sirkka Karskelan isän sisarten avioliitot Paavolaisten kanssa. Helena Leskinen meni naimisiin Tuomas Paavolaisen (T69) kanssa, ja heidän jälkeläisiään on koko "Omarakenteen sukuhaara". Kirjassa on (s 123) seuraava maininta:

"Aivan selvä merkintä, **Jöran PAWOLAIN**, on Viipurin linnan varusväen kuukausitileillä vuodelta 1607 (Månadslängd på Slotzens Folk ifrå den 24 Johanis 1607 till Johanis 1609. Jordebok aff Wyborgh, Biorcö, Säckjärw/ 1608. Mf ES 915)."

Aiemmin Karskela on maininnut sukuseuran lehdessä 18 (1994, s 14), että "Paavolaisia, tuolla nimellä, oli ainakin Pyhäjärvellä (**Mikko ja Nuutti v 1637**), samoin Uudellakirkolla ja Käkisalmen läänin pogostoissa."

Karskela on nyt myös tarkentanut, että Uudellakirkolta löytyisi tieto: **Jöran Pauolain, ryttare** v:lta 1694 tila ¼ - ½ - 1, Uusikirkko, Kanneljärvi ??; Viipurin ja Savonlinnan lääni VA sg. 8710, LT 1699-1700 =mikrofilmi (?) Hgissä KA:ssa

Näiden nimien tarkempaa esiintymistä täytyisi tietysti yrittää selvittää ainakin siksi, että voitaisiin varmuudella todeta kaikki se mitä 1600-luvulta tiedetään. Sukulehdessä vuonna 1972 esiteltiin kantaja **Hendrig Pafuolain**, jota Viipurissa vuonna 1653 oli pyydetty oikeuden kuultavaksi mahdollisesta luvattomasta lehmäkaupasta. Juvalta on löytynyt maininta **Christer Pafwolain** ja Jääskestä **Tomas Pavilain**, mutta i:llä kirjoitettuja on paljon, koko laaja Paavolaisten joukko, joten eroa pitää tietysti tarkata.

Thomas Pawoilainen isonvihan pakolainen Nevanlinnasta, esiteltiin lehtemme numerossa 23 (1998) hänet, josta tiedämme, että vuonna 1710 hän sokeana talonpoikana sai Turussa kolehtivaroista hätäapua. Ikänsä puolesta hän saattoi hyvin sopia 1666 tai 1686 syntyneen Pietari Tuomaanpojan isäksi. Heidän vaiheistaan 1660-luvulta alkaneen Inkerinmaan suomalaisen asuttamisen ja Isonvihan vaiheissa esitin tuolloin paljon mahdollisuuksien rajoissa olevia arvailuja.

Jöran - Viipurin linnan sotamies 1607

Mitä nämä kaksi Jöran- eli Yrjö-nimistä Paavolaista voisivat tarkoittaa. Varhaisempi **Jöran, Viipurin linnan varusväessä 1607** viittaa vain siihen, että sotilaan elinkeino tai "pakko-otto" tai mikä muu tahansa on ollut normaalia. Kuninkaana oli tuolloin vielä Kaarle IX, jonka aikana Ruotsi-Suomi muutenkin organisoitui ja sotaväki järjestettiin. Viipurin linna eli ikäänkuin viimeistä "loistokauttaan", ns käskynhaltijoiden aikaa. Samalla se kuitenkin oli jatkuvien rajasotien keskeinen taistelun kohde.

Kahdeksan vuotta ennen tuota Jöranin muonitusmerkintää eli 1599 oli Viipurin linna ollut Sigismundin puolueen kannattajien hallussa käskynhaltija Arvid Tavastin johdolla. Kaarle-herttua valtasi linnan, rankaisi armotta katolista puoluetta ja Suomen aateliala: päitä pantiin muurille varoitukseksi. Vuosina 1604-1609 käskynhaltijana oli Arvid Tönnenpoika Vildeman, joka monien käskynhaltijoiden tapaan tuli tunnetuksi omavaltaisuuksista.

Uusi venäläissota käytiin vain kaksi vuotta tuon Jöranin palkkatiedon jälkeen, se alkoi 1609 ja jatkui seuraavat kahdeksan vuotta vuoteen 1617, jolloin Stolbovan rauhassa Käkisalmen lääni ja Inkerinmaa liitettiin Ruotsiin. - Tähän pitkään Jaakob de la Gardien johtamaan sotaan on Jöranin osallistuminen ollut enemmän kuin todennäköistä, olihan Viipurin linna kaiken sotatoiminnan ja liikkumisen keskuspaikka. Rauhanteon jälkeen linnan sotilaallinen merkitys kuitenkin väheni ja siitä tuli lähinnä hallintokeskus.

Jos ajatellaan Jöranin 20-vuotiaaksi sotapalveluksensa, olisi hän syntynyt 1580-luvulla, ja ellei kuollut tuossa vuosien 1609-1617 Venäjän sodassa, on hän vielä hyvin voinut olla perheen perustamisiässä. - Siksi on myös täysin mahdollisuuksien rajoissa, että hän voisi olla vuodelta 1653 tuntemamme kaupunkityömiehen, kantaja Hendrikin isä. Sosiaalisestikin se tuntuu mahdolliselta. Mikäli haluamme näitä tietoja yhdeksi ketjuksi mielikuvituksessamme pakottaa. - Ehdottelin aikanaan villisti, että ikänsä puolesta Thomas, joka mahdollisesti on lähetetty Inkeriin asuttajaksi Keski-Kannakselta, olisi yhtä hyvin myös voinut olla Viipurin kantajamiehen lapsia.

Vuoden 1694 Jöran Pawolain - ratsumies ?

Sen sijaan vuoden 1694 Jöran Pawolain Uudellakirkolla, näyttäisi olevan ryttäre, eli ratsumies. - Ruotujakolaitos oli tulloin jo Ruotsi-Suomessa saatettu voimaan ja sotaväen rauhanaikainen toimeentulo taattu siten, että ryhmällä taloja oli velvollisuus elättää yksi sotilas torpassaan, rustholli kustansi ratsumiehen. Välttämättä tuo sotilas ei ollut sen tilan omaa perhettä, vaan hän saattoi olla pestattu, joka rusthollin puolesta palveli ratsuväessä. - Miksi tämä sama etunimi, kuin vuosisadan alun Viipurin sotilaalla ? Miksi tämä sama sotilaan ammatti ?

Jokin, jos ei muu kuin kuvittelun tarve, panee vielä jatkamaan spekulatiota ja mietiskelemään, voisiko Uudellakirkolla asuva ratsumies ikänsä puolesta olla jopa Tuomas Pawoilaisen veli ja/tai jotain sukua kantaja

Henrikille. Ikänsä puolesta voisivat olla jopa poikia. Olisiko Viipurin linnan sotamies Jöran, sitten peräti isoisä, sekä tuolle ratsumiehelle Uudellakirkolla, että talonpojaksi Inkerinmaalle lähteneelle Tuomakselle. Tuomaksen mahdollinen poika Pietari, (josta aina oli kerrottu legenda, että hän olisi palvellut Viipurissa Isonvihan aikoihin), olisi näin myös harjoittanut "setänsä"(?) ja "isoiensä isän"(?) ammattia. Todella villiä kuvittelua, eikä lainkaan ammattimaista sukututkimuksen kannalta. Mutta mahdollisuuksien rajoissa. Villit oletukset voivat viedä eteenpäin ja haastaa lähteiden etsintään, mutta ne pitää heti purkaa, kun muuta osoitetaan.

Arkistotyön utterat ja tulevat harrastajat - tutkittavaa riittää !

***

Annikki Laurintytär Paavolainen**Tirttulan Pirtuli – laajan keskihaaran kantatalo**

Tirttulan Paavolaiset Antti Johanneksenpoika Paavolainen (T16) muutti Vuottaalta Tirttulaan vuonna 1848 vaimonsa Maria Heikintytär Kuortin (T16A) kanssa. Heille oli jo Vuottaalla syntynyt seitsemän poikaa. Tirttulassa he saivat vielä viisi lisää, joten tusina täyttyi. Ei 12-lapsinen perhe niihin aikoihin ollut mikään ihme, mutta se, että kaikki olivat poikia, oli harvinaisuus.

Lauri Paavilainen (T645) on tehnyt mielenkiintoisen ja tarkan tutkielman tästä asiasta sukulehden numeroon 13 v. 1989. Lapsikuolleisuus oli 1800-luvulla suuri. Antin ja Mariankin pojista kuoli lapsena kolme ja yksi syntyi kuolleena. Nuorin poika Mikko kuoli Tirttulassa 24-vuotiaana vuonna 1881. Hän oli naimaton. Sukua jäi siis jatkamaan seitsemän poikaa. He olivat erittäin tarmokkaita. He laajensivat kotitilaansa niin, että siitä tuli pian kylän vaurain ja suurin. He rakensivat punahonkaisen, kaksikerroksisen päärakennuksen ja ison karjakartanon sekä muut talousrakennukset. Ne muodostivat keskenään umpipihan.

Kyläkujasten vastakkaiselle puolelle, maantieltä katsottuna vasemmalle kohosivat lisäksi paja, sauna ja kaivo. Näistä asioista on isäni Lauri Antinpoika kertonut sukulehden numerossa 1. Veljeni Tapio Laurinpoika (T128) on hahmotellut Pirtulin talon pihapiiristä kartan oheen. Hän on käyttänyt apunaan tätimme Maire Antintyttären tietoja sekä Pirkko Ristolaisen kirjoittamia muistelmia mummonsa Maria Karlssonin (T197) kertomasta sukulehti numero 9:ssä. Maria oli Pirtulin tyttäriä. Hänellä oli tarkka muisti ja synnynäiset, loistavat kertojanlahjat.

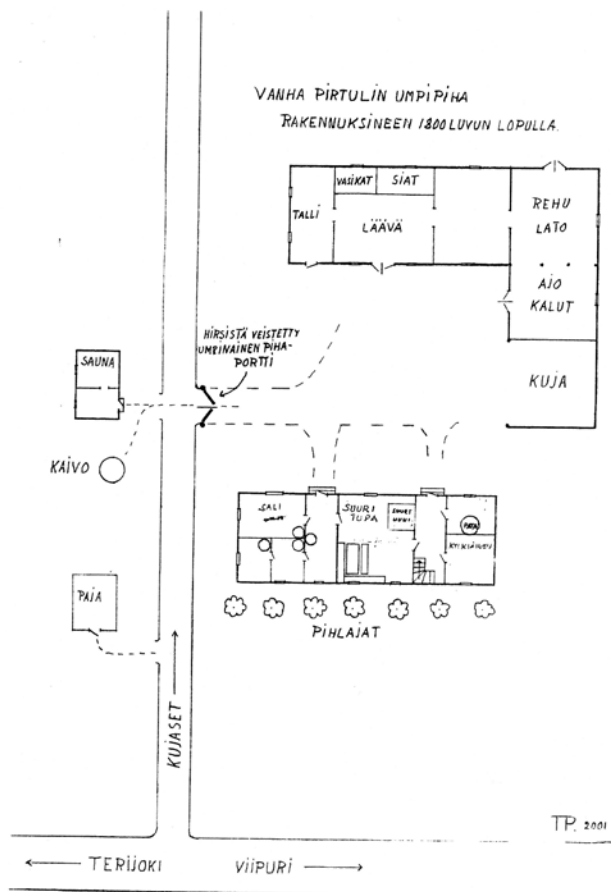
Pirkko Ristolainen kuvasi Pirtulin taloa enemmän

sukulehden numerossa 9 1985 s.14-15:

"Kun ovesta tultiin porstuaan, joka ulottui läpi talon, niin heti vasemmalla oli iso kylmä ruokahuone eli kylkiäinen. Sen hyllyillä oli ruokia ja pitkä rivi maitopotteja. Yhdessä nurkassa oli iso tiinu, jossa pidettiin vedellä laimennettua piimää. Kylkiäisen vieressä oli 'musta kyökki', jossa keitettiin appeet karjalle.

Porstuan oikealla puolella aukeni ovi avaraan tupaan. Sen lattia oli maalaamaton ja kokonaan räsymattojen peitossa, jottei se likaantuisi niin helposti. Kun se sitten ennen suuria juhlapyyhiä pestiin, oli se kova urakka: lattialle tuotiin hiekkaa, jonka päälle kaadettiin kuumaa vettä ja sitä sitten hangattiin voimakkaasti varpaluudalla. Tuvan yhdessä nurkassa oli iso leivinuuni, jonka päälle mahtui monta ihmistä nukkumaan, jos tarve vaati. Unin vieressä oli höyläpenkki. Vastapäistä nurkkausta hallitsi iso pöytä penkkeineen. Penkkejä oli myös joka seinällä ja niiden välissä sänkyjä ja kaappeja, jotka paitsi säilytyspaikkoina toimivat myös jonkinlaisina näkösuojina. Perheen ohella tuvassa yöpyi matkalaisiakin...

Tuvasta johti ovi välttupaan, jossa asui mm. vanhin poika Antti perheineen jonkin aikaa. Muu osa talosta: sali, kaksi kamaria, pienkyökki ja kaksi huonetta

yläkerrassa oli annettu vuokralle, koska perhe oli pienentynyt. Näissä huoneissa oli asunut mm. Kivennavan kappalaisen Bomanin leski perheineen. Pihapiiriin kuului myös erillinen "pientupa", jossa oli huone ja porstua. Siinä asuivat mm. äitini vanhemmat kolmen lapsensa kanssa noin vuoden ajan ennen muuttamistaan Terijoelle."

Antti Johanneksenpojan (T16) pojista viisi lähti Tirttulasta omille tahoilleen kauppiaksi: Heikki Joutselkään, Tuomas ja Aatami Raivolaan, Pietari Kirkonkylään ja Antti Terijoelle. Näistä kauppiaspojista on Lauri Paavilaisen mielenkiintoinen ja tarkka selostus sukulehden numerossa 13. Kotitilaa jäivät viljelemään vain Johannes (T29) ja Matti (T31).

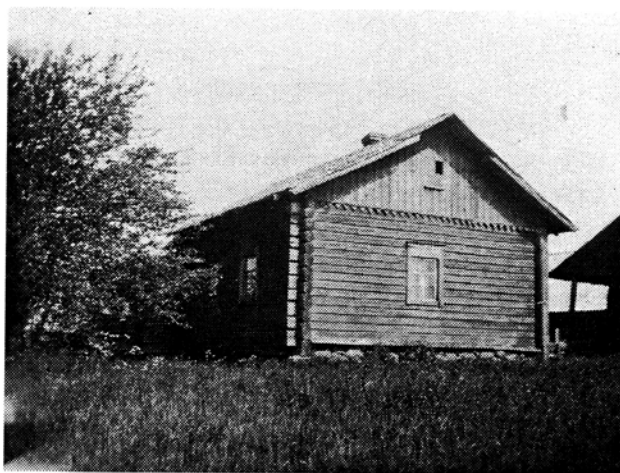
Matin lapsista ei kukaan jatkanut viljelijän ammattia. Heidän muutettuaan Tirttulasta Matti myi maansa vuonna 1911 Bergkvistille. Sen osti myöhemmin Mikko Puhalainen, joka on saanut lainhuudon tilaan 3.12.1912 Kivennavan ja Terioen syyskäräjillä. Matti Johanneksenpojan jälkeläisten vaiheita on kuvannut sukulehden numerossa 20 Emmi Valmu s. Paavolainen (T462).

Tirttulassa oli jäljellä Antti Johanneksen pojista enää Johannes Antinpoika (T29). Hän oli mennyt naimisiin Katariina Käävän kanssa. Heillä oli kuusi lasta: Anni syntyi v. 1866, Antti v. 1868, Pietari v. 1871, Tuomas v. 1875, Maria v. 1879 ja Helena v. 1881.

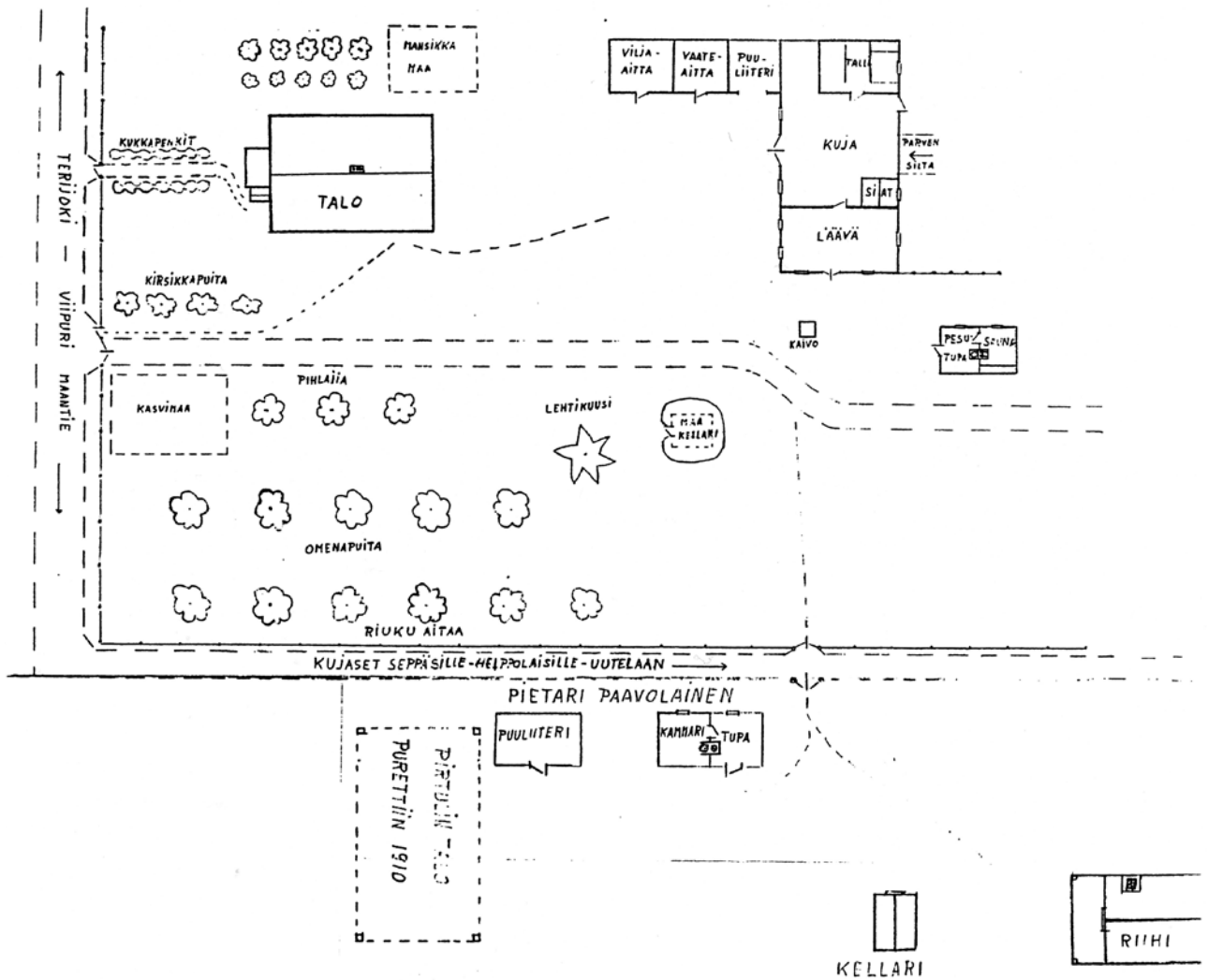
Johannes perheineen jatkoi Paavolaisen tilan viljelemistä sekä karjan- ja metsänhoitoa. Hän oli myös taitava seppä. Pirtulin suureen tupaan otettiin usein yöksi Pietariin matkalla olleita kauppamiehiä. Johannes kengitti myös heidän hevosensa. Johannes kuoli 66-vuotiaana vuonna 1905. Talonpito jäi hänen leskelleen Katrille (=Katariina) sekä pojilleen Antille, Pietarille eli Pekolle ja Tuomaalle eli Tommolle sekä tyttärelleen Helenalle. Kaksi vanhempaa tytärtä olivat muuttaneet kotoa mentyään naimisiin. Anni oli avioitunut Mikko Pyykön kanssa Ahjärvelle ja Maria Aksel Karlssonin kanssa. Maria ja Aksel asuivat noin vuoden ajan Pirtulin pihapiirissä sijainneessa "pientuossa" lapsineen ennen kuin muuttivat Terijoelle.

Vanhin poika Antti avioitui naapurikylän tytön, Anna Kukkosen kanssa. Hänkin asui aluksi kotona perheineen. Heille ehti Pirtulissa syntyä Kaarlo v. 1898, Ester v. 1902, Lauri v. 1905 ja kaksoset Airi ja Eino v. 1907. Antti osti setänsä, Terioen kauppias-Antin kanssa itselleen tilan Polviselän kylästä, Ahtiaismäeltä. Hän muutti sinne vaimonsa Annin ja viiden lapsensa kanssa. Tälle Päivärin tilalle he rakensivat kaikki tarvittavat rakennukset vähitellen. Talon rakentamisaikana he asuivat venäläisessä Simenoffin autiotalossa vuonna 1908. Päivärinteellä heille syntyivät vielä kaksoset Aarne ja Eero vuonna 1910. Kuopus Maire syntyi vuonna 1913.

Tirttulan Pirtulissakin rakennettiin uusi ja käytännöllisempi päärakennus sekä kaikki muutkin tarvittavat rakennukset. Ne sijaitsivat nyt kujasten vasemmalla puolella. Vanha Pirtuli purettiin kaikkineen pois noin vuonna 1910. Tuomas oli suunnitellut kaiken omien toiveidensa mukaan. Hänestä tulisi talon seuraava isäntä. Vaimoehdokaskin oli jo valmiiksi katsottuna. Uutta taloa ei enää sanottu Pirtuliksi. Se oli Paavolainen. Siinä asuivat nyt Katri-äidin kanssa pojat Pekko ja Tommo sekä tytär Helena. Elämä näytti sujuvan luontevasti.

Matti Antinpojan (T31) talo Tirttulassa säilyi talvisotaan asti.

Kesäkuussa juhannusaattona, vuonna 1912 kohtasi perhettä järkyttävä suru. Tuleva isäntä Tommo kuoli puukotuksen uhrina. Se oli käsittämätön tapahtuma kyläläistenkin mielestä, sillä Tommo oli hyvin pidetty, rehti ja oikeudenmukainen mies toveripiirissäänkin. Hän ei haastanut riitaa vaan pyrki sovitteluun, jos näytti tarpeelliselta. Hän oli myös raitis. Tästä kerron lisää toisaalla lehdessä. Sitkeä Katri-äiti yritti hoitaa taloa edelleen Pekon ja Helenan kanssa. Aputyövoimaakin käytettiin. Selvittiin jotakuinkin.

Tuli sitten vapaussota. Se oli raskasta aikaa kylissämme. Kaikesta oli puutetta. Kivennapaa ei oltu vapautettu vielä. Tapahtui monenlaista väkivaltaa. Punaiset tulivat aseiden kanssa ja vaativat aitoista viljat ja perunat kellareista, lehmiä ja sikoja elintarpeiksi. Näin tapahtui myös Antin perheelle Päivärinteellä. Mikään ei auttanut. Laareista putsattiin siemenviljatkin. Tirttulan Katri-mummo sai pelastetuksi Antin perheen nälästä. Antti itse pakotettiin hevosellaan kuumeisena kyyditsemään punaisten päälliköitä Terijoelle. Hän

joutui ajamaan kaksi kyytiä peräkkäin. Kun vielä kolmattakin vaadittiin, hän ei enää jaksanut. Kuume oli jo niin korkealla ja hevonen yltä päältä juoksusta märkänä. Punaisten joukossa sattui olemaan tuttu mies, joka pelasti Antin hengen sillä hetkellä rohkeudellaan. "Ja sitä miestä ette kyllä ammu!" Hän tokaisi.

Anttiin iski ankara espanjantauti. Hän ei toipunut sen seurauksista vaan sairasti koko vuoden. Hän kuoli 3.6.1919, 50-vuotiaana. Hänen vaimonsa Anni jäi leskeksi 44-vuotiaana kahdeksan lapsensa kanssa. Nuorin Maire oli 6-vuotias. Pula ja lama olivat pahimmillaan. Häntä oli kaikkialla. Tirttulan Katri-mummosta riitti auttamista ja lohduttamista. Hän pelasti poikansa perheen monesta kiperästä tilanteesta. Tirttulan Paavolaisella oli tultu siihen vaiheeseen, että talo tarvitsi ehdottomasti nuoren isännän. Pekosta ei siihen ollut.

Sovittiin, että Antti-veljen vanhin poika Kaarlo Ahtiaismäeltä muuttaisi Tirttulaan vuonna 1923. Hän oli juuri parahiksi avioitunut Hulda Ilosen kanssa. Taloon

tulisi samalla kertaa nuori emäntäkin. Päivärinteellä olivat Lauri ja Einokin jo sen verran varttuneet, ettei sillä mäellä hätään jouduttaisi. Työt suunniteltaisiin ja tehtäisiin yhdessä entiseen malliin. Tilanne helpottui Tirttulassa huomattavasti Kaarlون tarttuessa ohjaksiin. Katri-mummo oli huojentunut. Hän eli sen jälkeen vielä pari vuotta ja ehti nähdä pojanpojanpoikansa (Kauko) Kalevin syntymän vuonna 1924. Seuraavana vuonna 1925 tuli Katri-mummon vuoro siirtyä ajan rajan tuolle puolen 80-vuotiaana.

Tirttulassa alkoi nyt Kaarlون ja Huldan aikakausi, jota kesti talvisodan alkamiseen 30.11.1939 saakka. Heille syntyi vielä tytär Raija syksyllä 1934. Kaarlo rakensi kujasten toiselle puolelle naimattomille Helena-tädilleen ja Pekko-sedälleen oman mökin, jossa oli keittiö ja kamari. Mökin viereen tehtiin heille vielä oma puuliiteri. Saunassa he kävivät niin kuin ennenkin talon puolella. He osallistuivat myös talon töihin entiseen tapaan ja voimiensa mukaan.

Helena-täti piti pienen kotinsa siistinä. Hänen ikkunalaudoillaan kukoistavat erikoisen hyvin kukkasat. Hän oli kuuluisa fiikuksistaan, myrteistään ja oleandereistaan, joita kylän naiset kävivät ihailemassa. Helena kuoli 56-vuotiaana kevättal-vella 1937. Hänen ei onneksi tarvinnut lähteä evakko-matkalle.

Pekko jäi nyt mökkiinsä yksin. Kaarlون perhe piti hänestä kuitenkin hyvää huolta. Pekko oli Johanneksen pojista täysin erilainen. Häntä ei maanviljely jaksanut kiinnostaa niin kuin Anttia ja Tommoa. Katri-äiti oli joutunut häntä patistelemaan pellolle, sillä hänellä oli aina jotakin muuta tekeillä. Hän oli taitava käsistään. Hän teki taloon pytyt, tiinut, pyykkipunkat, kiulut, pärekopat ja kaiken muunkin, mitä puusta irti sai. Hän oli ilmeisen musikaalinen. Itselleen hän valmisti viulun, jota hän koko ajan huolsi ja paranteli.

Aina kun Katri-äidin silmä vältti, tempasi Pekko viulunsa tuvan seinältä ja soittaa luritteli ja löi jalalla tahtia. Kuulemansa kappaleet hän oppi nopeasti ulkoa. Veljensä pojalle Laurille hän opetti myös viulunteen. Yhdessä he sitten soittelivat. Pekko kävi myös kylän kalenoissa soittamassa nuorisolle. Pekko oli kovasti mielissään, kun Katri-äiti antoi kerran eräänä kesänä pitää kalenat Paavolaisen suuressa tuvassa, kun kylässä majailevat sotilaat sitä hartaasti pyysivät. Silloin Pekko sai kerrankin soittaa oikein sydämensä pohjasta ja luvan perästä. Nuoriso tanssi riemuissaan.

Pekko teki viuluja myytäväksikin, jos joku sitä pyysi. Veistellessään hänellä oli mahdollisuus antaa ajatustensa lentää. Almanakka oli Pekolle hyvin tärkeä. Hän seurasi siitä tarkkaan, milloin aurinko nousi ja laski sekä kuunkierron vaiheet. Pitivätkö ne varmasti paikkansa luonnon mukaisesti. Talon ja omat kellonsa hän piti sekunnilleen oikeassa ajassa.

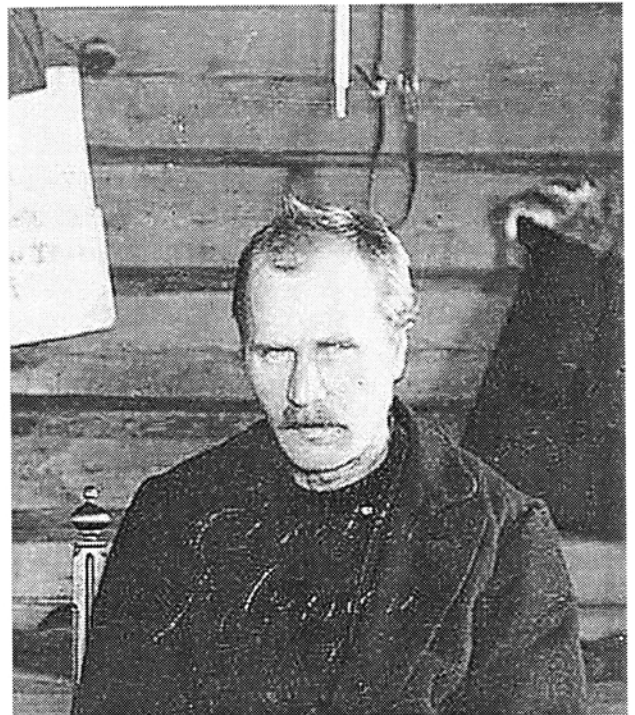
Pekko kasvatti itse tupakkansa. Ne kukoistavat

uljaina navetan seinustalla parvensillan nurkkauksessa. Kasvuvoimaa hän lisäsi hevosenlannalla. Tupakkamaa oli hänelle talon tärkein viljelys. Ohikulkijatkin ihailivat hänen mahtavia tupakanlehtiään. Hän kuivatti tupakat ullakolla nippuina kattohirsiiin ripustettuina. Kuivaneet lehdet hän hakkasi hienoksi itse valmistamallaan pölkkyllä. Sopi sitä sitten tupakkamassista sulloa piippuunsa ja talven mittaan tuprutella ajan kuluksi.

Katri-äiti ei kyllä Pekon kessun hajuista pitänyt, vaan pyrki siitä aina naputtamaan kuten viulunsoitostakin. Syntiä molemmat. Pekko vain myhäili tapansa mukaan hyväntuulisena. Joskus hänenkin pinnansa petti, kun tuvan lattialle ei olisi saanut tulla lastuja vuoleskelusta. Hän tuhahti: "On se nyt kumma koi näi suures tuvas oo tillaa." Äiti siihen: "Mää Vitika tuppaa siint!" Vitikaisen tupa oli maantien toisella puolella Paavolaisen taloa vastapäätä. Se oli tosi pieni mökki, vain tupa ja kamari. Siinä asui suuri perhe. Kyläläiset kävivät kuitenkin siellä iltaa istumassa ja tarinoimassa.

Sääli, että Pekko joutui lähtemään mökistään evakkomatalle. Isäni Lauri lohdutteli häntä ja lupasi, että sitten kun Kivennapa vallataan takaisin, hän noutaa Pekko-setänsä Tirttulaan. Mutta ennen kuin tämä ehti tapahtua, Pekko kuoli Hauholla 11.8.1942. Emme olleet itsekään silloin vielä palanneet takaisin.

Lauri toimitti setänsä haudanlepoon Hauhon ikivanhalle hautausmaalle. En tiedä, ketä muita oli häntä saattamassa isäni ja Pekon sisaren Maria Karlssonin lisäksi. Olen hyvin mielissäni siitä, ettei Pekko-sedän tarvinnut nähdä tuhattua kotikyläänsä eikä kestää toista evakkomatkaa.

Pekko-Setä T145.

Kaarlon (T77) perhe kyläilemässä mummolassa Polviselän Päivärinteellä v. 1925. Edessä istumassa Hulda esikoisensa Kalevin kanssa sekä Päivärinteem emäntä Anni (T429). Takana seisomassa Eero, Eino, Airi, Kaarlo, Lauri, Maire ja Esteri.

Kaarlon nuorin sisar Maire ja Eero-velikin muuttivat Ahtiaismäeltä Tirttulaan. Heistä oli siellä apua talon töissä. Käytyään Uudenkirkon kotitalouskoulun vuonna 1937 Maire muutti Viipuriin harjoittelijaksi johtaja Vilho ja Bertta Karjalaisen perheeseen. Karjalainen oli Viipurin Kauppa Oy:n johtaja, joka asui kivitalossaan Punaisenlähteen torin varrella.

Ikkunasta Maire aamuisin näki Helena ja Jaakko Paavolaisen kiiruhtavan kouluun pitkin torin laitaa. Nämä asuivat Erkonkadulla koulukodissaan.

Mairen tarkoituksena oli jatkaa talousalalla. Sota kuitenkin sotki pahasti hänen suunnitelmansa kuten monen muunkin nuoren. Mairen lottatoiminta jatkui heti talvisodan syttyessä. Hän joutui lottana talvisodan alussa ilmavalvonta- ja viestitehtäviin. Tästä kerron lisää toisaalla lehdessä.

Eero asui Tirttulassa YH:n aikaan asti ja lähti sitten suoraan talvisotaan. Hän ei koskaan palannut enää Kivennavalle, sillä hän kaatui 21.7.1941 Ilomantsissa. Sieltä hänet siirrettiin Kivennavan sankarihautaan tammikuussa 1942. Hänestä on kerrottu sukulehden numerossa 22.

Antti Johanneksenpojan (T52) pojat Kaarlo (T17), Lauri (T29), Eino (T153) ja Eero (T154) saivat osallistua osaltaan jokainen siihen valtavaan maatalouden kehityksen kulkuun, joka tapahtui itsenäisyyden aikana Karjalan kannaksella Talvisotaan mennessä. Se loi nousumahdollisuudet muillakin aloilla.

Eeron kaksoisveli Aarne (T155) oli siirtynyt jo tuonpuoleisiin kesällä 1927. Kaarlo palasi perheeseen

jatkosodan aikana hävitettyyn Tirttulaan ja yritti siellä korjata talvisodan tuhoja tilallaan. Samoin teki Lauri Polviselän Ahtiaismäellä. Jouduimme kuitenkin lähtemään kiireesti toiselle evakkomatkalle. Se päivä oli 10.6.1944.

Kaarlon poika Kalevi (T127) jäi 20-vuotiaana lääkintämiehenä taistelemaan kotiseutumme puolesta linjojen murtuessa. Kaarlo perheineen palasi Asikkalaan, Vesivehmaalle. Siellä jatkaa viljelyä Kalevin poika, Kari Paavolainen. Laurin pojan, Tapion, poika Jorma jatkaa ketjua Hauhon Vitsiälässä. Hänestä on tarkemmin sukulehden numerossa 23. Johanneksen viljelijäsukuhaara ei siis ole sammunut. Tirttula elää edelleen Hämeen sydämessä.

Paavolaisten Sukuseuran retkellä 1.7.2000 kävelimme Tirttulän Johannes Antinpojan pelloilla. Pihamaan paikkakin löytyi naapurin korkeaksi venähtäneen kuusiaidan perusteella ja Antti Johanneksenpojan nuorimman tyttären Mairenen opastuksella.

Nyt Paavolaisen ja muidenkin talojen pellot rehottivat mahtavana perunaviljelmänä. Mielikuvitukselle jäi runsaasti varaa sijoittaa tälle aukealle kaikki entiset Tirttulän kylän hyvin hoidetut talot rehevine puutarhoineen ikivanhan Viipuri-Pietarin sota- ja kauppatien kahtapuolen. Kun käänsi kasvonsa Kirkonkylää kohti, kohosi Linnanmäki oikealla kuten ennenkin. Sinne voi kuvitella kauniin pappilan ja Pajarin joukkojen meille rakentaman viimeisen kirkon.

***

Tirttulaan muuttaneet v. 1848

T16	Antti Johanneksenpoika Paavolainen	*1814 Vuottaa	+1867 Tirttula
T16A	Maria Heikintytär Kuortti	*24.3.1815	+1892 Tirttula

Vihitty 14.12.1834

Seitsemän eloon jäänyttä poikaa

T28	Heikki	*1836 Vuottaa	+1894 Joutselkä, kauppias
T184	1.pso Johanna Heikintytär Kirjavainen	*1843	+1866 Joutselkä
T185	2.pso Maria Uolontytär Kukkonen	*1850	+1869 Joutselkä
T186	3.pso Helena Yrjöntyttä Hänninen	*1847	+1926 Joutselkä
T29	Johannes	*1839 Vuottaa	+1905 Tirttula, mv
T193	pso Katariina Matintytär Kääpä	*1845	+1925 Tirttula
T30	Tuomas	*1841 Vuottaa	+1908 Raivoal, kauppias
T200	1.pso Anna Pietarintytär Kääpä	*1845 Kuokkala	+1882 Raivola
T201	2.pso Johanna Streng	*1856	+1910 Raivola
T31	Matti	*1844 Vuottaa	+1915 Tirttula, mv
T210	pso Katariina Uolontytär Kukkonen	*1848	+1911 Tirttula
T32	Pietari	*1846 Vuottaa	+1902 Kirkonkylä, kauppias
T214	pso Maria Pietarintytär Kääpä	*1847 Kuokkala	+1906 Kirkonkylä
T33	Antti	*1853 Tirttula	+1930 Terijoki, kauppias
T237	1.pso Maria Antintytär Kuortti	*1858 Saarenmaa	+1883 Terijoki
T241	2.pso Helena Matintytär Suokas	*1867 Valkjärvi	+1944 Kotka
T34	Aatami	*1855 Tirttula	+1897 Raivola, kauppias
Tt261	Kaarina Pietarintytär Kääpä	*1859 Kuokkala	+1903 Raivola (hautamuistom)

Tirttulaan jääneet maanviljelijät

T29	Johannes Antinpoika	*1839 Vuottaa	+1905 Tirttula, mv
T193	pso Katariina Matintytär Kääpä	*1845	+1925 Tirttula
Lapset	T194 Anni (Pyykkö)	*1866 Tirttula	+1948
	T52 Antti	*1868 Tirttula	+1919 Polviselkä
	T145 Pietari	*1871 Tirttula	+1942 Hauho
	T196 Tuomas	*1875 Tirttula	+1912 Tirttula
	T197 Maria (Karlsson)	*1879 Tirttula	+1954 Viitasaari
	T199 Helena	*1881 Tirttula	+1937 Tirttula
T31	Matti	*1844 Vuottaa	+1915 Tirttula, mv
T210	pso Katariina Uolontytär Kukkonen	*1848	+1911 Tirttula
Lapset	T55 Pietari Matinpoika	*1876 Tirttula	+1925 Kellomäki
	T56 Antti Matinpoika	*1883 Tirttula	+1922 Venäjä
	T211 Johanna Matintytär	*1885 Tirttula	
	T213 Katariina Matintytär	*1891 Tirttula	+1918 Tirttula

Tirttulan viimeinen isäntä

T77	Kaarlo Antinpoika	*1898 Tirttula	+1980 Lahti
T554	pso Hulda Paavontytär Ilonen	*1900 Polviselkä	+2000 Lahti
Lapset	T187 Kauko Kalevi Kaarlonpoika	*1924 Tirttula	+1989 Asikkala
	T555 Raija Marjatta Kaarlontytär	*1934 Tirttula	

Annikki Laurintytär Paavolainen

Turhan puukotuksen uhri

Lauantaina, juhannuksen aatonaattona v. 1912 oli Pirtulin naapurinpoika menossa isänsä kanssa jalkaisin Kirkonkylään kauppaan. Matkan varrella he tapasivat Tuomaan, joka oli kujasten vieressä kyntämässä juhannusruispeltoaan. Oli helteisen kuuma, tyyni päivä. Lehtikään puussa ei liikahtanut. Tuomas pysähdytti naapurit ja käski heidän katsoa riihelleen päin. Hän sanoi: "Nyt tulloo meill helppoo, ko puimakonnee kiertopyörä pyörii itseksee." Tosiaan, siellä pyöri hevoskiertopuimakone pitkine tankoineen vinhasti pyörän kanssa ympäri. Tätä näkyä olivat kyseisen naapuritalon naisetkin tulleet tuvan ikkunaan ihmettelemään. Kone oli tosi raskas. Sitä tarvittiin hevonen vetämään. Itsestään se ei liikkunut mihinkään. Naapurit jatkoivat matkaansa. Tuomas lähti kotiinsa syömään, sillä oli puolen päivän aika.

Samana iltana Tuomas lähti samaisen naapurinsa pojan ja kahden muun Tirttulän pojan kanssa jalkapatikassa Polviselälle. Ennen lähtöään hän oli valitellut äidilleen Katrille olevansa lopen väsyksissä. Äiti oli sitä mieltä, ettei huoli lähteä mihinkään niin väsyneenä. Mutta mikäs nuoria miehiä lauantai-iltana kotona pidättelee.

Matkan varrella pojat pelasivat muutaman erän korttia, mutta se ei kiinnostanut kovin pitkään, sillä Tuomas voitti joka kerta. Harakat räkättivät heille täysin kurkuin tien varresta. He menivät kylään erään pojan veljelle. Palatessaan puolen yön aikaan takaisin oli Himasen kaupan luona suuri joukko Polviselän poikia juovuksissa. He rupesivat haastamaan riitaa ja hyökkäsivät käsiksi Tirttulän poikiin. Tuomas oli selvin päin. Hän kookkaana ja väkevänä miehenä heitteli tappelijoita kimpustaan ojaan. Sen jälkeen Tirttulän pojat lähtivät rinnatusten kävelemään kotiinsa päin.

Tuomas kulki keskimmäisenä. Silloin eräs polviselkäläinen hiipi heidän jälkeensä ja iski Tuomasta puukolla peräpakaroiden yläpuolelle. Tuomas sanoi: "Nyt se löi puukol!" Poikien vilkaistessa taakseen he näkivät puukottajan pakenevan. He tunnistavat hänet.

Tirttulän pojat taluttivat Tuomaan Rämön kaupan pihaan. (tämä oli myöhemmin Huhuhtasen kauppa.) Siellä ei ollut ketään kotona. Eräs pojista sai jostakin toisesta talosta hevosen ja miehen. Tuomas kyydittiin neljän kilometrin päähän lääkäriin.

Lääkäri puhdisti ja satoi haavan ja lähetti Tuomaan kotiin. Koska Tuomas oli luonnostaan punakka, lääkäri ei tullut ajatelleeksi suurta verenhukkaa. Ennenkuin kunnanlääkäri aamulla ehti hätiin, oli Tuomas klo 10 aikaan kuollut. Tuomas siirrettiin ruumislaudalle riiehen kiertopyörän viereen. Pojille tuli mieleen, että harakat olivat räkättäneet heille juuri siinä kohdassa, missä puukotus oli tapahtunut. Enteisiin uskottiin.

Kerrotaan, ettei vanhaa vihaa ollut pojilla puolin eikä toisin. Mutta kun Tuomas oli nakellut polviselköisiä kimpustaan ojaan, oli eräs heistä kimpantunut ja ojentanut puukonsa toiselle kaverille ja käsenyt lyömään. Lyöjä ei humalispäissään pystynyt harkitsemaan ja niin puukko heilahti. Tuomaasta tiedetään, että hän oli raitis ja rehti mies. Ei mikään riitapukari.

Lyöjä sai rangaistukseksi kuusi vuotta ehdotonta vankeutta ja puukon ojentanut neljä. On ihme, ettei kylillä tästä asiasta kovasti kohistu. Lieneekö tämäkin niitä "kuoliaaksi vaiettavia asioita" sarjassaan. Kivennavan tuomiokirjat ovat Mikkelissä tallessa. Niiden tiedot eivät koskaan vanhene. Isäni Lauri joutui useinkin käymään Mikkelissä siirtoväen asioiden takia. Ottiko hän ohimennen selvää Tuomas-setänsä surmaajista vai ei. Hän ei ainakaan koskaan siitä kertonut.

Tiedot olen saanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistosta, jossa tapaus on luokiteltuenteitä koskevana tarinana: "Ja iha siin kohas, mis harakat räkättiin tiel mei männes, siin puukotus tapahtu." Silminnäkijä oli tuttu ja luotettava naapurin mies Tirttulasta. Tuomas Johanneksenpoika Paavolainen T 195 eli Pirtulin Tuomas oli syntynyt Tirttulassa vuonna 1875 ja oli kuollessaan 37-vuotias.

Annikki Paavolainen

Sukumme naisia Lotta-Svärd-järjestön riveissä

Kivennavan Lotta-Svärd-paikkalisosasto perustettiin vuonna 1920. Paikkakunnan nuoret naiset liittyivät heti innokkaasti mukaan. Miesten suojeluskuntatoiminta oli alkanut pari vuotta aikaisemmin. Maire Paavolainen (myöhemmin Liimatta) liittyi riveihin 30-luvun alussa 17-vuotiaana.

Alaikäisenä hänen oli saatava vanhimman veljensä Kaarlon suostumus ensin. Varmuuden vuoksi Maire kertoi huolensa kälylleen Lempille, joka oli ehtinyt olla lottana jo muutaman vuoden. Lempi keskusteli Kaarlon kanssa Mairen puolesta. Lupa heltisi. Näin Maire sai liittyä serkkujensa, koulu- ja leikkiveriensa joukkoon harrastamaan monia mielenkiintoisia asioita.

Vanhin sisar Esteri ompeli lottapuvun. Kaunis lottaneula tuli hiihtokilpailupalkintona. Mairen saavuttua maaliin toisena. Mairen veljet Lauri, Eino ja Eero kuuluivat suojeluskuntaan. Eino sattui olemaan paikalla, kun Mairen nimi huudettiin. Hän meni tarkastamaan sisarensa sukset. Eivätpä olleet hääppöisessä kunnossa. Toinen kanta oli poikki, pohjat valkoisina ja sauvat, mitä kepakoita oli käteensä löytänytkin. Einoa harmitti. Sisko olisi voinut vaikka voittaa, jos välineet olisivat olleet kunnossa. Hän ei ollut tiennyt, että Mairekin lähti kilpailuun mukaan.

Kun tytöille oli kurseilla tarkoin selvitetty lottien toimintaperiaatteet, heillä oli juhla Kivennavan kirkossa. Siellä kuorissa he vanhoivat kauniin lottavalan.

Toiminta jatkui aktiivisena. Kivennavan lotilla oli mahtava urakka. Kesäisin seudulla pidettiin useita taisteluarjoituksia: kadettikoulun, Mikkelin polkupyöräpataljoona 3:n (Jääkäripataljoona) ja oman suojeluskunnan harjoitukset lisäksi. Näiden muonitusten lisäksi lotilla oli menestyksellinen kioskimyyntinsä. Jokaisella lotalla oli omat vuoronsa sunnuntaisin. Työ oli tietenkin palkatonta palvelua.

Mairea kiinnostivat myös viesti- ja ilmavalvontatehtävät. Hän suoritti myös niihin vaadittavat kurssit. Käytyään Uudenkirjon kotitalouskoulun Maire muutti Viipuriin erään perheen taloudenhoitajaksi. Hänen lottatoimintansa jatkui sen jälkeen Viipurissa.

Lottatoimintaa Talvisodassa

Talvisodan syttyessä hän toimi Papulan Taistelukoululla, jonne siirtyi muitakin Kannaksen pitäjien lottia rintaman edetessä. Lotat työskentelivät Viipurissa koulutustaan vastaavissa tehtävissä aivan viime hetkiin asti. Eräänä yönä kovan rytinän kestäessä saapui lottien työpisteeseen korkea upseeri. "Hyvänen aika, vieläkö te olette täällä! Nyt kiireesti kampeet kasaan ja ulos odottavaan autoon. Se vie teidät kauemmaksi Viipurista rautatiepysäkillä." Kampeita ei paljoa ollut. Ne mahtuivat reppuun. Silmänräpäyksessä istuivat lotat autossa.

Viipurin ratapiha oli pommitettu mäsäksi. Ulkona oli 40 astetta pakkasta. Elettiin helmikuuta 1940. Lotat nousivat autosta määrättyllä pysäkillä. He yrittivät pitää itseään lämpimänä pomppimalla tasajalkaa. Lopulta juna tuli suoraan rintamalta. Sillä oli lastinaan noin 2000 upseerioppilasta. Juna lähti kulkemaan kohti Kankaanpään Niinisaloa, jonne Haminan Upseerikoulu oli muuttanut. Matka kesti pitkälti toista viikkoa. Se oli hyvin vaarallinen. Vihollisen pommikoneet vaanivat koko ajan junaa. Vähän väliä tuli ilmahälytys ja oli juostava metsään suojaan. Se oli rankkaa lumessa kovan pakkasen kourissa. Kaikki eivät olisi unentokkuraisina halunneet lähteä junasta mihinkään, mutta määräyksiä oli pakko noudattaa ehdottomasti.

Lopulta saavuttiin Niinisaloon nokisina, likaisilla, nälkäisinä ja loppuun asti nääntyneinä. Voimme kuvitella, miten taivaalliselta tuntui päästä saunan löylyihin. Kahteen viikkoon ei oltu voitu peseytyä eikä vaihtaa puhtaita vaatteita. Kunnollinen ruokapöytä tuntui uskomattomalta. Kun sen jälkeen pääsi pitkästä aikaa sänkyyn puhtaiden lakanoiden väliin, ei varmaan unta tarvinnut pitkään houkuttaa. Muutaman päivän

täydellinen lepo aluksi oli todella ansaittu. Maire kertoi, ettei sairastumisia pahemmin ollut. He olivat nuoria ja kestäviä.

Virkeinä ja ikäänkuin uudestisyntyneinä aloitettiin sitten työt. Maire toimi muonituslottana aluksi. Lotatkin alkoivat vihdoinkin saada päivärahaa kuten sotilaat. Se oli kovin pieni. Vaatteet ja kengät olivat kuluneet. Uusia ei tahtonut saada mistään. Lottapuku kului pesussa. Sitä piti koko ajan olla paikkaamassa. Monot ja villasukat olivat muodissa. Jostakin löytyi täydennysvaatetusta, uusi manttelikin.

Loppuaikoina Maire toimi viestilottana hoitaen ilmavalvonta- ja puhelintehtäviä vuodesta 1942 vuoteen 1944 saakka. Sen jälkeen Lotta-Svärd -järjestö ja Suojeluskunta lakkautettiin. Nämä "routavuodet" olivat meille asioista perillä oleville karvasta nieltävää. Sydämissämme on koko ajan säilynyt kunnioitus ja

kiitollisuus lottiemme ja sotilaidemme työtä ja uhrauksia kohtaan, joiden ansiosta meillä on edelleen vapaa isänmaa.

Lottien 80-vuotisjuhlassa Finlandiatalolla

Maaliskuun 23. päivänä Suomen Lotta-Svärd -järjestö vietti 80-vuotisjuhlaansa Helsingissä Finlandia-talon konserttisalissa. Oli sydänjuuria myöten liikuttavaa nähdä yli 1600 harmaahapsista lottaa mukana juhlissaan. Tunnelma oli tiivis, aivan käsin kosketeltava. He olivat ansainneet kaiken sen osakseen tulleen arvostuksen ja kunnioituksen moninkertaisesti. Myös Maire Liimatta s. Paavolainen (T457) oli Hauhon paikallisosaston kutsumana mukana näissä juhlissa. Olen ylpeä tästä sukumme pirteästä lotasta, Anna ja Antti Paavolaisen 8-lapsisen perheen kuopuksesta.

Viestilottia työssään. Keskellä Maire.

Helsinki 23.3.2001

Lotta Maire järjestön 80-vuotisjuhla-asussa

PUOLUSTUSVOIMAIN KOMENTAJAN PÄIVÄKÄSKY 1/01

Lottien toiminta Suomen talvi- ja jatkosodassa on sankaritaru vailla vertaa. Lähes 200 000 lottaa palveli tinkimättä isänmaataan noina kansakuntamme vaikeimpina aikoina monissa tärkeissä tehtävissä. Lottien toiminta niin kotirintamalla kuin etulinjassakin väestönsuojelu-, lääkintä-, muonitus-, ilmavalvonta- ja viestitehtävissä oli konkreettista maanpuolustustyötä parhaimmillaan. Lotat vapauttivat talvisodassa divisioonan ja jatkosodassa kahden divisioonan verran miehiä rintamalle. Tällä oli korvaamaton merkitys isänmaallemme Suomen kohtalon vuosina.

Lotta Svärd -järjestön keskusjohtokunnan, piirihoitokuntien ja paikallisosastojen lahjoitukset varusteina, muonituksena ja rahana olivat merkittävä tuki sodasta kärsiville suomalaisille. Lottien toiminta asevelvollisten rinnalla valoi uskoa myös suomalaiseen mieheen. Lottien uhrivalmiudesta ovat osoituksena ne lähes 300 lottaa, jotka kaatuivat komennustehtävissään. Lotat eivät koskaan säästelleet itseään antaessaan panoksensa isänmaan hyväksi, eivätkä he tunteneet sanaa mahdoton.

Lotta Svärd -järjestön 80-vuotisjuhlapäivänä meidän on syytä kiitollisuudella ja kunnioituksella muistaa lottien Suomen hyväksi tekemää työtä. Lotat ovat meille suomalaisille erinomaisena esimerkkinä siitä, kuinka me kaikki voimme tiukan paikan tulien toimia isänmaan hyväksi. Lottien antaumuksellinen toiminta, heidän osoittamansa usko ja tahdonvoima kannustivat osaltaan veteraanejamme urotekoihin, joiden ansiosta me saamme nyt elää vapaassa isänmaassa, toteuttaa omia arvojamme ja nauttia hyvinvoinnin hedelmistä.

Puolustusvoimat tekee kunniaa Suomen lotille.

Kenraali

Gustav Hägglund

Jaakko Paavolainen

Veljekset kauppiaina

Suvun piirissä on paljonkin tietämystä varhaisista Paavolais-veljeksistä kauppiaina, mutta tuo pääosin perhekuntainen muistitieto tuskin enää tavoittaa kokonaiskuvaa 1800-luvun loppupuolelta. Asiathan ovat paljon mutkikkaampia, kuin millaisena muisti haluaa niitä säilyttää.

Tähän pikku selvittelyyn on antanut aiheen lähdetieto, jonka on minulle hyväntahtoisesti välittänyt suurlähettiläs Klaus Castrén omien sukututkimustensa sivutuotteena. Lähdemieheni on tutkinut Suomen Maakauppiaitten (s.o. maalaiskauppiaitten) kalentereita, jotka tosin varhemmin ilmestyivät ruotsinkielisinä (Finlands Handelskalender).

Jo vuonna 1883 mainittu kalenteri kertoo Kivennavalla olleen kuusi Paavolais-kauppaa: Joutselässä, kirkolla, "Paloiselässä" (varmastikin Polviselässä), Raivolassa, "Terjoella" ja Korpikylässä. Joutselän kauppiaina mainitaan H.Paavolainen, joka tuskin on kukaan muu kuin Heikki P. (1836-94, T28), Antti P:n ja Maria Kuortin (T16) suuren poikaparven vanhin.

Kaikki muut kaupungit ovat Tuomaan ja Pietarin ("Thomas & Petter") hallussa. Tuomas Antinp. (1841-1908, T30) oli veljeksistä kolmas. Pietari Antinp. (1846-1902, T32) taas järjestyksessä viides.

Yhden kaupan sijainti Korpikylässä hiukan ihmetyttää. Sehän oli hyvin huonojen teiden ja kostean maaston takainen pienehkö kylä linnuntietä n. 15 km kirkolta koilliseen. Siellä kuitenkin oli ainakin ollut 1870 perustettu saha. Myös tiedetään, että siellä on ollut venäläisten rakentama näkötorni, josta avautuivat laajat näkymät sekä Venäjän puolelle että Kivennavan seutuihin. (Oliko kyseessä ehkä metsien palovartiointi?)

Kalenterissa vuodelta 1887 on Paavolais-kauppoja seitsemän: samat kuin edellä ja uutena kauppa Vuottaan kylässä. Kylännimi "Paloiselkä" on korjattu asuun "Paloselkä", mutta tulkitsen sen edelleen tarkoittavan Polviselkää.

Omistussuhteetkin ovat lähes entiset. Joutselän kauppa piti edelleen Heikki. Kaupat kirkonkylässä, Korpikylässä, Polviselällä ja Terjoella olivat edelleen Tuomaan ja Pietarin yhteisiä, mutta kauppa Raivolassa oli yksin Tuomaan nimissä. Vuottaan kauppa piti "J. Paavolainen". Arvelen, että kyseessä on toiseksi vanhin veli Johannes (1839-1905, T29).

Edelleenkin voi kysyä, miten kannattavaa kaupanpito mahtoi olla Korpikylässä, ja minkälaista oli liikevaihto Vuottaalla, joka sekin oli kirkolta koilliseen. Ehkäpä se lyhensi kauppamatkoja vielä pohjoisempien kylien asukkailta.

Tulemme sitten aivan vuosisadan lopulle, maakauppiaitten osoitekalenteriin vltta 1897, suomenkieliseen laitokseen. Nyt kauppoja on yhteensä kymmenen, ja uusia nimiäkin tulee näköksälle. Kauppaa Joutselässä pitää nyt "M. Paavolainen", veljeksistä neljäs, kuten oletan, eli Matti (1844-1915, T31).

Kauppias Tuomas Antinpoika T30

Kauppias Antti Antinpoika T33

Terijoella on nyt ”Terijoen Antti” eli Antti Antinp. P:nen (1853-1930, T33), jolla on kolme kauppaa: kaksi Terijoella, yksi Raivolassa. Silti Raivolassa on vielä kaksi muuta kauppaa: edellämainittu Tuomaan kauppa ja lisäksi Adamin (1855-97, T34), veljeksistä nuorimman ja loistavasti menestyneen, jonka kohtalona oli kuitenkin kuolla juuri p.o. vuonna 1897. - Viisi kauppaa yhteensä Raivolassa ja Terijoella kertonee väestön runsaudesta näissä seuduissa..

”Kirkonkylän Pietari” ei enää esiinny Tuomas-veljensä yhtiökumppanina, vaan hänelläkin on nyt kolme kauppaa: kirkonkylässä, Polviselällä ja Lipolassa. Aiempi Korpikylän kauppa on siis vaihtunut Lipolan kaupaksi. Tämä kylä sijaitsi aivan rajan tuntumassa (1½ km päässä). Kirkolta sinne oli matkaa linnuntietä n 18 km edelleen koilliseen. Lipolasta johti vilkkaasti liikennöity tie Kirsaloon Venäjän puolelle ja siitä edelleen. Lipolaan tuli teitä paitsi etelästä ja pohjoisesta, myös lännestä. Se oli siis risteyspaikka ja kylänä pitäjän suurimpia. Siellä oli 1819 jo 32 taloa ja v 1939 niitä oli 62. Voisi olettaa liikevaihdon hyväksi.

Silti vuonna 1897 oli vielä myös Vuottaan kauppa, jonka pitäjäksi ilmoitetaan Anni Paavolainen. Hän on ilmeisesti Vuottaan ”heikkiläisten” Heikin vuonna 1875 syntynyt tytär. On uskottavaa että hän olisi pitänyt kauppaa, koska talo, jossa hänen jälkeläisensä ”annilaiset” asuivat oli aivan tien varressa, lähellä koulua ja myöhemmin VPK:n taloa. Hänelle syntyi vuonna 1899 poika Mikko.

Olen halunnut esitellä kalenterien tiedot mahdollisimman tarkoin, vaikka ne ilmoittavatkin vain tilanteen tietyllä hetkellä kertomatta, miten asiat ovat kulkeneet. Sen selvittäminen olisi varmasti vaikeaa. Kuitenkin on vuonna 1897 kalenterissa vielä eräitä tärkeitä lisätietoja, nimittäin kunkin kaupan perustamisvuosi. Saamme tietää, että kirkonkylän ja Joutselän kaupat ovat syntyneet jo 1866, Terijoen ja Raivolan ensimmäiset 1875. Polviselän kauppa alkoi 1880, Raivolan toinen (Adamin?) 1883, Lipola ja Vuotta 1885, Terijoen Antin ”haara-osasto” Raivolassa 1891 ja sama Terijoella 1893. Korpikylän kaupan alku jää näin avoimeksi. -

Tavarat kaikkiin kauppoihin tulivat Raivolan kautta eli siis rautateitse. Kaikkien ”osoite” kalenterissa on Raivola. Sieltä oli matkaa esim. Kirkonkylään 18 km. Voimme kuvitella miten säännöllistä hevosrahtia siinä tarvittiin.

Jos tulkintamme etunimistä ovat osuneet oikeaan, huomaamme että kaikki Antti P:sen pojat ovat ainakin jossain elämänsä vaiheessa omistautuneet kaupalle, toiset tietysti kokonaan. Omistussuhteet ja niiden vaihtelut ovat tietenkin olleet paljon monimutkaisemmat kuin nyt voidaan havaita. Oman lisänsä ongelmiin tuovat avioliitot Käävän suvun tyttärien kanssa..

Kuten tunnettua Johanneksen puolisona oli Katarina

Matint. Kääpä, Tuomaalla taas Anna Pietarintr. Kääpä ja Pietarilla tämän sisar Maria Pietarintr. Kaikki kolme avioliittoa on solmittu ennen vuotta 1866, jolloin ensimmäiset Paavolais-kaupat perustettiin.

Veljesten kauppias-dynastia näyttää olleen suurimmassa kukoistuksessaan juuri 1890-luvulla. Uudelle vuosisadalle tultaessa se alkoi taantua monista syistä: kuolemien, olosuhteiden muuttumisen ja kilpailun vaikutuksesta. Kauppias-traditio ei suvusta kokonaan kuollut, mutta se onkin jo oma lukunsa.

Kauppias Adam Antinpoika T 34.

Kauppatalon Vaakahuone keskustassa. Takana Eerikäisen kauppa.

Pentti Paavolainen

Kirkonkylän Pietarin ja Marian ”kauppakartano”

Vastapäätä kirkonmäkeä Ahjärven tienristeyksessä kohosi jo vuonna 1866 perustettu Pietarin (T32) alkuun yhdessä Tuomas-veljensä (T30) kanssa perustama kauppahuone. Sen rakennuksista on kuvauksia ollut lehdessä vuosina 1977, 1983, 1991 ja 1992. Tässäkin lehdessä on kuvaus emäntä Mariasta (s. Kääpä, 1848-1906) ja hänen maineestaan kylällä. (ks.). Maria ja Pietari oli vihitty joulukuussa 1865.

Itse rakennus oli pitkä ja monessa osassa laajennettu. Ohessa julkaisemme kahdetkin eri piirustukset siitä. Oma-Martti ja Reino ovat yhdessä muistinvaraisesti laatineet piirustuksen kauppatalosta 1900-luvun alun asussa.

Kun Maria Käävän perinnönjaossa omaisuus jaettiin, myytiin itse kauppa Pekka Käävälle, joka piti siinä kauppa talvisotaan asti. Hän teki joitain kunnostuksia ja muutoksia, ja niitä on kiinnostavaa verrata vanhempaa vaihetta kuvaaviin kuviin.

Ohessa on myös Oma-Martin lapsuudenkuvaus, jonka Helli Taponen on merkinnyt muistiin vuonna 1993. - Muuten kuvausta esiintyy enemmän tai vähemmän muunneltuna Helvi Hämäläisen romaanissa *Sarvelaiset*, joka ei ole kovin imartelevaa luettavaa Paavolaisille, vaikka kiinnostavaa.

Asemakaavapiirustuksessa näkyy kaupan sijainti tienristeyksessä. Siitä ei oikeastaan ole ohi päässyt, aitat ja vaakahuone tien vaarressa ja kellari olivat

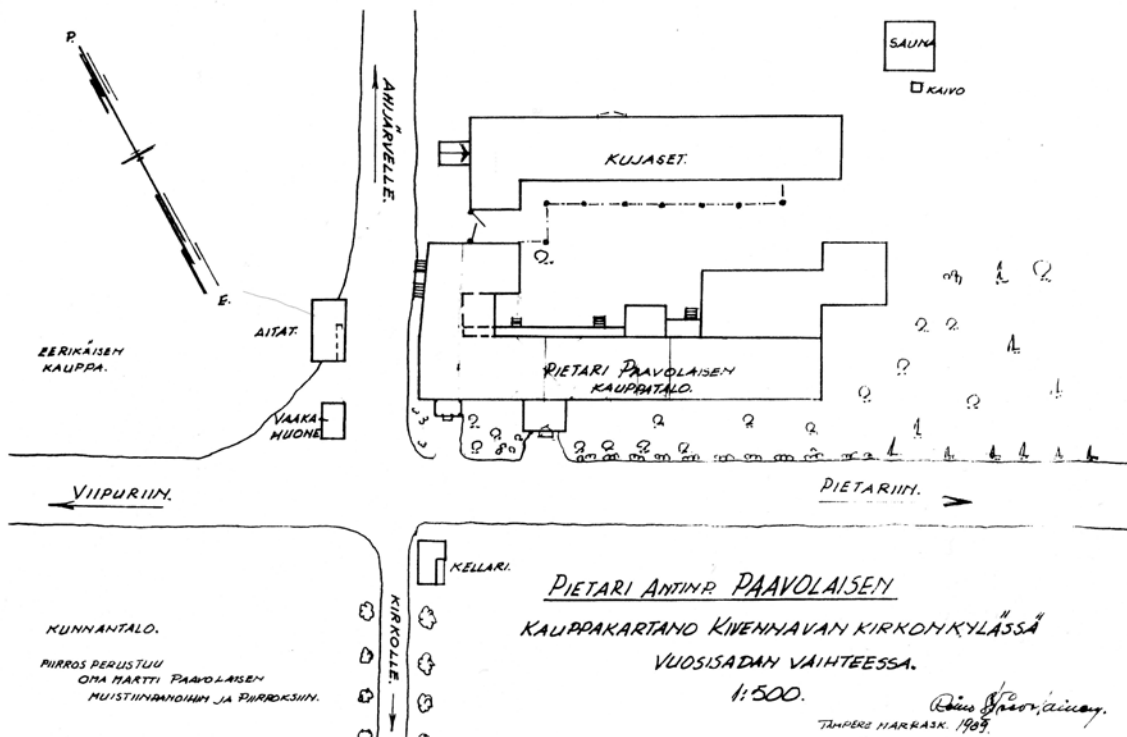

Pietari T 32 ja Maria s. Kääpä

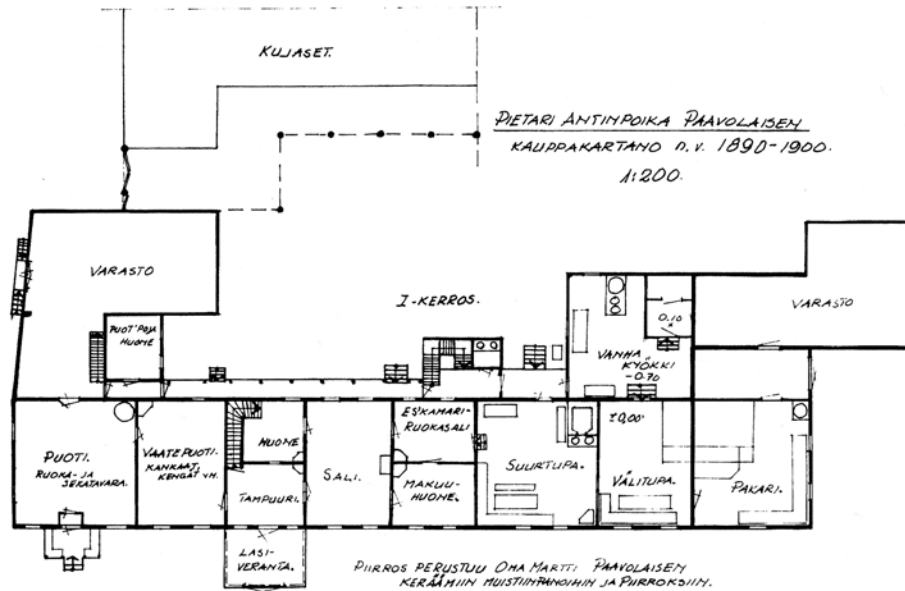
paikoissa, josta kärrymiesten oli helppo asioida. Sauna oli kauempana ja pihalle oli vielä erillinen portti varastosiiven ja kujasten välissä.

Ensimmäisessä kerroksessa oikeassa reunassa on talon vanhinta osaa, yksikerroksiset vanhat huoneet, nimellä suurtupa, välitupa ja pakari. Vanha kyökki liittyy siihen vähän alemmalla tasolla pihan puolella. Uudelle puolelle siirrytään es’kammari/ruokasalin kautta, tärkeimpänä huoneena alakerran läpi talon ulottuva sali, siihen liittyy kaksikin erillistä makuuhuonetta. Tampuurista päästään kaupan puolelle, jossa vaatepuoti ja ruokapuoti ovat erillisinä. Alakerran varasto-osa jatkuu Ahjärven tien puolella pitkälle pihan puolelle

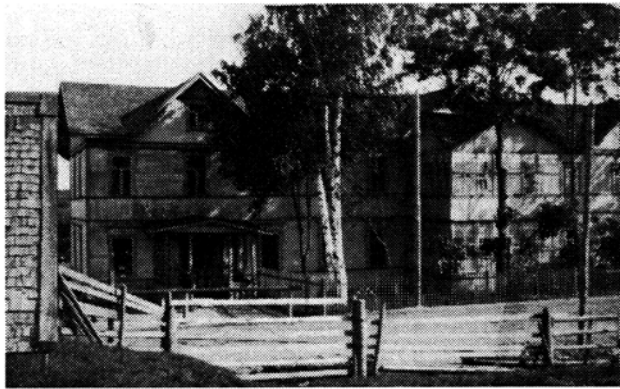
Toisen kerroksen kuvissa näkyy, miten talon vanhan osan katon päällä on merkitty vain ullakkoa, kun taas

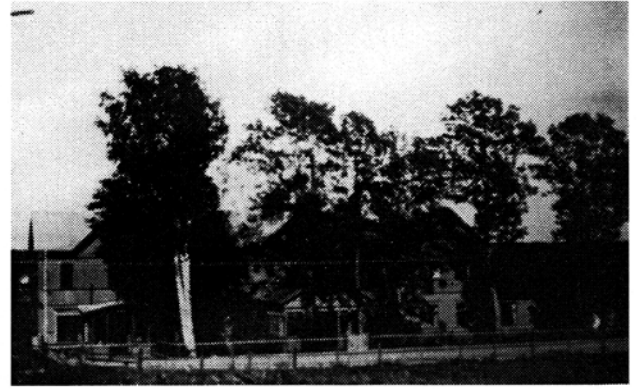

TAMPEREELLA MARSSIKUUN 1909. *Raimo Paavola*

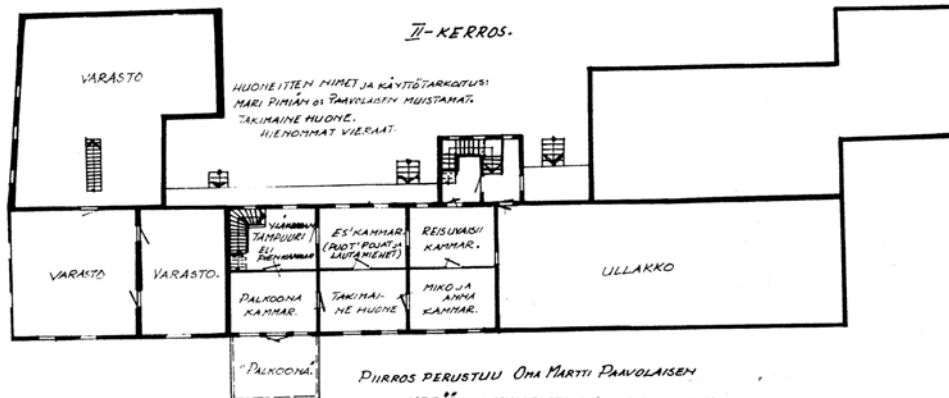
Kauppatalo v. 1925

Kauppatalo v. 1938

PIETARI ANTIMPOIKA PAAYOLAISEN
KAUPPAKARTANO n.v. 1890-1900.

1:200.

Raimo Paavola

keskimmäisessä asuinosa on viisikin eri huonetta "reisuvaisil", puot'pojille ja lautamiehille, joita majoittui talossa varmaan ennen kuin kunnantalo rakennettiin kulmittain tien toiselle puolelle. Palkoona on ollut varsin tärkeä paikka, jolta valtatie liikennettä on voinut vahtia. Miko ja Anna kammar, on varmaan huone, jossa Martti on syntynyt. Kaupan yläpuoliset varastotilat näyttävät varsin mittavilta.

Käävän sotien jälkeen teettämässä piirustuksissa näkyvät ne muutokset, joita taloon oli tehty, kaupan ikkunoita laajennettu, vaatepuoti muutettu konttorihuoneeksi, mutta ennen kaikkea vanhaa puolta näytään remontoitun siten, että huonekokoa on pienennetty ja tarpeettomiksi käyneitä vanhoja osia puerttu. Näihin piirustuksiin liittyy lisäksi Oma-Martin signeeraamat kuvat kahdesta suunnasta itse myymälätilan kalusteista, jotka tarvittiin korvaushakemuksiin 1940.

***

Paavolaisen Maria matamina

Maria Paavolainen (s. Kääpä, 1847-1906) oli kauppias Pietari Paavolaisen vaimona kirkonkylän kauppiastalossa. Hän antoi koulukodin sivukylistä tulleille lapsille. Niin myös Mari Rontu sai häneltä tukea koulunkäyntiinsä.

(Mari Benjamintytär Rontu *23.8.1875 Räikylässä, k. 1.5.1944 Jämsässä)

Ronnun Marin isä oli räätäli Benjami Rontu Räikylässä. Hänen isänsä oli hyppääjälahkon johtajia Juho Rontu. Ko. lahko kutsui itseään "lukevaisiksi", mikä merkitsi sitä, että lapset opetettiin lukemaan ja kirjoittamaan. Tytöt saivat käydä koulua vuoden, pojat pitempään.

Kun vanhin Benjamin lapsista, Mari tuli kouluikään, pakkasi isä tytön ja viikon eväät kääriin ja ajoi kirkolle, jonne oli perustettu kansakoulu jo v. 1874. Marille oli kysytty koulukortteeri Paavolaisen kauppakartanosta. Paavolaisen Mari-matroona hyvähyi nähtävästi ahkeraan tyttöön koht'siltään ja tyttö pyöri pian talossa kuin perheenjäsen. Hän seurasi ihailmansa Matroonan käyttäytymistä ilmeisen uteliaana, kuunteli ja katseli ja imi itseensä vaikutteita kuin sieni. Paavolaisella oli oiva tilaisuus kuulla niin kuntakokouksen kuin seurakunnankin asioita. Nähtävästi tytön mielenkiinto heräsi jo silloin yhteiskunnallisiin asioihin ja naisen asemaan. (Jos Katri Pelkonen oli hänen opettajansa, piti Marin olla 12-vuotias, tästä en ole varma). Paavolaisen Marissa hän näki, että nainen pystyy tekemään muutakin kuin synnyttämään lapsia.

Tuli kevät ja Marin koulu oli käyty. Tuli syksy ja Ronnun Benjami tuli taas kirkolle lapsi ja viikon eväät käreilläään. Vuorossa oli poika Juho, joka oli Maria viisi vuotta nuorempi. Mari-Matroona tuli tervehtimään Penua, mutta kun ei nähnyt Mari-tyttöä, ärähti hän: "Mihis sie Marin heitit?" Penu siihen: "Joha hää vuuven käi kouluu, nyt on toisen vuoro jo. Eihä näitä tyttölapsii nyt vuos' tolkul kouluteta, naimisiha ne männötöit kuitekii." Mutta Matroona suuttui: "Mari on nii selväpäine tyttö, et sen pittää antaa käyvä kouluu. Vie takasii tuo poika, eihä tuost oo viel minkää koulu kävijäks, hyvä ko osajaa itse panna luukkupöksyise

napit kii. Mää takasii, jätä poika kasvamaa vuuveks pariks ja tuo Mari takasii."

Toteltavahan Benjamin oli Paavolaisen Matroonaa, ja Mari sai lähteä kirkolle. Tytön riemulla ei ollut rajoja. Koko päivän hän oli itkeä tihnustanut kotona, kun ei päässyt kouluun. Ja niin istui huomisaamuna ikionnellinen tyttö isänsä vieressä kääriissä. Kuormassa oli paitsi viikon eväät myös vokka ja pyykkikorillinen villoja, jotka lapsen piti keträtä koulunkäynnin ohessa. Mutta se ei tytön iloa himmentänyt. Marista kasvoi valistunut, elämänrohkea nainen, joka uskalsi tehdä itsenäisiä ratkaisuja nuoresta pitäen. Häntä ei naitettu isän tai äidin valitsemalle miehelle. Ehei, hän meni 18-kesäisenä salakihloihin Matti Mutan kanssa, joka joutui kolmeksi vuodeksi Venäjän armeijaan. Mari Mutta valittiin aikanaan Kivennavan kunnanvaltuustoon ensimmäisenä naisena (en ole ihan varma, oliko ensimmäinen). Hänet valittiin Kivennavan edustajaksi Helsinkiin naisten suurkokoukseen, jossa vaadittiin naisille, äänioikeutta. Tästä lähdöstä on olemassa elävä kuvaus:

Mari Mutta tuli kunnanvirastoon hakemaan valtakirjaa Helsingin kokoukseen lähtöä varten. Tuttu kunnan esimies kysyi:

- Mitäs Matil kuuluu?

- Hyyvväähä hänel. Tuol se ol pinol (metsätöissä), ko läksin.

- Käit sie kysymäs luppaa, et saat lähtee?

- En kysynt lupaa, käin sanomas, et lähen.

Mari joutui ottamaan jo nuorena vastuun Rasalassa sijaitsevasta maatilasta ja 6- lapsisesta perheestään, sillä Matti kuoli "kese ikijää". Nuorin lapsi Arvo oli vain 2- vuotias. Omien orpojensa lisäksi kasvatti hän Juho-veljensä kolme täysorpoa lasta ja yhden kasvattitytön. Vielä evakossa joutuivat mummon (ja Martta-tädin) hoiviin Arvo-veljen kaksoispojat, joiden

äiti kuoli junaonnettomuudessa talvisodan loppumetreillä. Esimerkkinä siitä, mitä mummo näille viimeisille "viltiekareille" merkitsi, kerron seuraavan kohtauksen:

Nelivuotiaat pojat olivat löytäneet kuolleen talitintin ja roikottivat sitä mummolle. Mari huokasi: "Voi, voi, taas on jäänt yks pesue orvoiks." Matin huuli alkoi jo

väpättää, mutta Jussi kimautti: "No, mis heijä mummoose on?"

(Tämän muisteluksen on kertonut Mari Mutan tytär Martta Mutta *23.4.1907-25.2.1992. Kuuntelijana oli Helli Taponen, joka tämän tässä on nyt paperille naputellut)

***

Oma-Martti Paavolaisen kertomaa

Syntymäkotini kauppiastalossa

Oma-Martti Paavolainen (T101) - (1903-1995)
suvun edesmennyt kunniajäsen muisteli
Helli Taposelle, hänen pitkäaikaiselle
tuttavalleen ja Kivennapa-aktivistille, jonka
toimittamaan tekstiin seuraava perustuu.

Syntymäkotini oli ns. Käävän talo, siis viimeksi Käävän Pekan omistuksessa. Siellä synnyin yläkerran kyökkikammaris. Talo oli hyvin vanha, alettu rakentaa 1800-luvun alussa tai aikaisemmin. Omistajat uudemmasta ajasta taaksepäin: Käävät (1906-1939), Paavolaiset (1866-1906), Pimiät, Heikkiset, Laukkaset, Tuitut. Tämän pitemmälle ei taloa tutkinut Pentti Kääpä liene päässyt.

Talon nimi oli **Saarnila**. Vanhin osa taloa lienee ollut leipomorakennus, jossa oli päädyssä hirsiseinä kattoon saakka. Talo oli niin lisäilemällä tehty, että Montos Juhana sanoikin: "Täst talost ei saa selvää, enne ko Jumala polttaa koko roskan". Mutta ei saatu sittenkään. Talo oli hirmuisen suuri. Maantien puoleinen osa: "Puoti 8 x 8 m, sit ol kangaspuoti 5,5 m, sit tampuri, sali ja kolkkakammar, siis 30 m pitkä. Sit ol tupa 6 m, vältupa 4 m, sit paakari. Nii, siin tienpuolel ol kaikkijaa 50 m. Sit ol viel aitto 4 kpl, kaik 3x3= 12m² siis nyt on 62 metrii se tiepuol.

Toisel puolel pihhaa ol yhtä pitkä pätkä: navetat, kujakatokset ja mitä kaikkii lie oltkii. Alkujaa se ol umpipiha, mut Kääpä purki sivuloilt pois. Sannoit, et se ois olt alkujaa 40 lehmä navetta, mut mie en uso. Pellol ol viel katos, mis säilytettiin työkaluloi: luukat, astuvat jne."

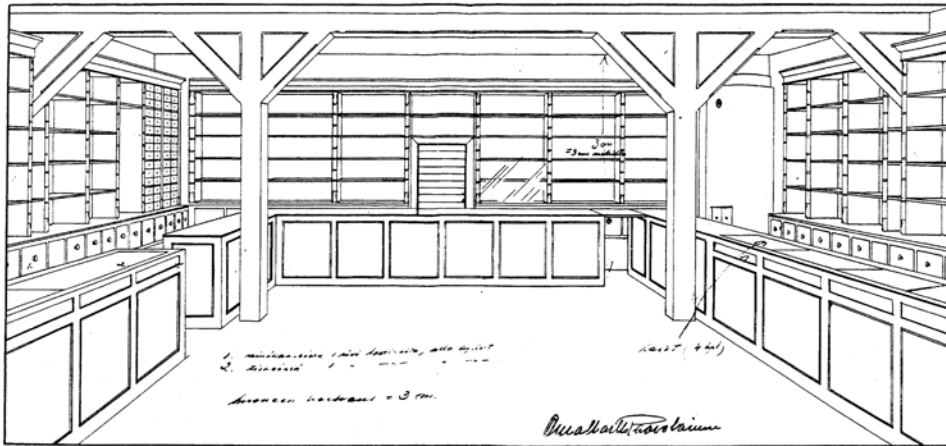
Pietari Paavolaisen kauppatalossa oli myös majatalo. Kerran matkusti joku korkea-arvoinen venäläinen herra Pietarista Viipuriin ja yöpyi tässä majatalossa. Etukäteen oli ilmoitettu, ettei herran seurue

tarvinnut talosta mitään muuta kuin puhdasta vettä. Seurueella oli mukana kaikki tykötarpeet sänkyvaatteita myöten. Herra yöpyi salissa ja koko ajan oli salin oven kahta puolta sotilaat vahdissa pyssyt käsissä. Arveltiin, että vieras olisi ollut itse keisari. (Vuonna 1991 on sukulehdessä myös kerrottu korkea-arvoisista vieraista.)

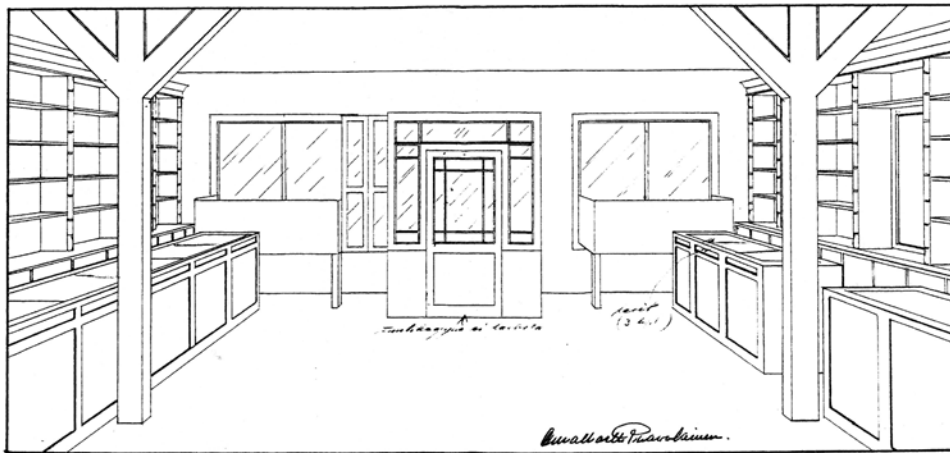
Paavolaisten talossa oli Kivennavan ensimmäinen "lakko". Paavolaisen emäntä Maria (s Kääpä) oli aika kipakka nainen. Kerran hän tuli haukkumaan lypsämässä olevia piikojaan. Nämä kimpaantuivat ja lähtivät tiehensä. Marille tuli kiire haalia lypsäjiä monikymmenpäiselle karjalle. Tämän kertoivat Pimiän sisarusukset, jotka itse olivat kokoonhaalittuja lypsäjiä.

Mariasta kertoi Martta, eli Martin sisko, luultavasti äitinsä Annan (s Pimiä) tarinoita. Kun Maria oli aikansa haukkunut piikojaan, lepytteli hän heitä aina lauantai-iltaisain saunassa. Hän tarjosi silloin näille pikku naukkuja viinaa, jota itsekin silloin tällöin mielellään otti.

Kääpä osti talon Paavolaisilta 1906. Kun Paavolaisen Pietari kuoli (1902), niin pojat eli veljekset erosivat. Isäni Mikko sai perinnönjaossa 29000 mk, mutta hänelle jätettiin talon velkoja toista sattaa tuhatta. Samoin Johannes-setä sai rahaa 19000 mk, mut velkoja toista sattaa tuhatta. Toiset saivat puhasta rahhaa päältä. Paavolaisen sisarusparvi: Pekka, Mikko, Johannes ja Erkki sekä tytöt: Katri, Annikki ja Mari. Pekkaa sanottiin Herra-Pekaksi tai Vienolan herraksi.

Martin piirtämät kuvat
kaupan sisältä

Kirkkomäen vaahterakuja

Kirkkomäelle johtavaa tietä sanottiin Ylämäeksi. Aikaisemmin kulki Ahjärveltä tuleva maantie Raivolaan kirkkomäen kautta. Vaahterakuja istutettiin v 1910. Sen aikaansaajat olivat Pietari Pyykkö Ahjärveltä, forsmestari Behm asiantuntijana sekä Johannes Pietarinp Paavolainen, joka lahjoitti taimet ja hankki apulaisia istuttamiseen. Istuttamassa oli mm 7-vuotias Oma Martti, joka sai työstään palkkaa 10 penniä.

Vuonna 1911, kun oli uhkana, että Kivennavan ja Uudenkirkon pitäjät liitettäisiin Venäjään, pidettiin vastalausekokous Paavolaisten kauppakartanon kujakatoksessa. Kuoro tuli laulaen kirkosta sinne. Kokouksessa kerättiin nimiä adressiin. Mikko Uotinen ja Erkki Sarvi olivat puhujina. Kirkosta jumalanpalveluksesta kaikki ihmiset tulivat suoraan sinne. Martti olettaa, että siitä kokouksesta oli tehty se elokuva, minkä Paavolaisen Mari (myöh. Pimiä) näki Tampereella ja huusi: "Herra Jumala, tuos on meijä Jussin navetta!"

Martin omia vaiheita

Opettelin kerran Reinikaisel karstaamaa villoi, mut en saant levettä pois karstoist. Siihe se jäi koko homma. Martti kertoo olleensa Ilomantsissa Pienviljelijäkoulussa

kästyön opettajana 1933-36.

- Mitä vaste sie läksit sielt pois? Vai koittiitks hyö naittaa sinnuu johoki talloo?

- Oisha ne koittaneet, mut eihä siint mitä tult, ko... Läksin ko tulin siihe tuloksee, et mieskästyönopettaja ei oo mittää muuta ko huonost palkattu työmies. Toiset ko läksiit lomal, ni miun pit ruveta maalaamaa ja tapiseeraamaa ja korjaamaa talloo. Oisha se loma kelvant miulkii. Kerra oltii toisii opettajii keral samoil vakanssiloi, ni miksei miul olt sammoi oikeuksii.

- Mis sie olit sova jälkee?

- Sova jälkeehä mie tulin tähä lyseoo, Helsingin Normaalityseo se ol sillo. Ehä mie kerint siin kauvaa olemaa, olikse se nyt 25 vuotta. Opetin pojil kästöitä - etupääs. Siihekää en pystynt. Eihä miul olt aavistustakaa, mite opetettaa. Koha ärjyin ja kiukuttelin pojil.

- Iha varmast. Sen uskoo ko siut tuntoo.

(Helli Taponen tuntee erään Martin silloisen oppilaan, ekonomi Seppo Ojan, joka puhuu Martista hyvää. Tuntien Martin kiinnostuksen vanhoihin rahoihin, olivat pojat valmistaneet omakätisesti hänelle setelin. Martti säilytti sitä aarteenaan muiden seteleittänsä joukossa.

(Helli on kirjoittanut yllä olevan tekstin Martin kertoman mukaan vuonna 1993.)